

ANDREU CARRANZA

EL POETA DEL POBLE

J.P.

DESTINO

Premi Josep Pla 2015

Andreu Carranza

EL POETA DEL POBLE

Premi Josep Pla 2015

Edicions Destino

El jurat del Premi Josep Pla 2015 el formaven:
Sebastià Alzamora, Rosa Cabré, Antoni Pladevall, Ester Pujol
i Àlex Susanna.

Queda rigorosament prohibida sense l'autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats.

© Andreu Carranza, 2015
© del disseny de la coberta: Departament d'Art i Disseny, Àrea Editorial
del Grup Planeta
© de la imatge de la coberta: Más Gráfica
© Edicions Destino, S.A., 2015
© Columna Edicions, Llibres i Comunicació, S.A.U., 2015
Carrer Pedro i Pons, 9-11, 11a planta - 08034 Barcelona

Primera edició: febrer del 2015
ISBN: 978-84-9710-257-5
Dipòsit legal: B. 4-2015
Fotocomposició: Àtona Víctor Igual, S.L.
Imprès a: Cayfosa

CAPÍTOL I

Una remor de veus va créixer des del fons de la sala. Tothom xiuxiuejava assenyalant amb un gest la darrera fila, on hi havia dos nois inquiets, que se sentien observats per tota l'audiència... Un d'ells portava barretina morada, pantaló i jaqueta de vellut, camisa blanca, llacet i faixa... L'orador que havia provocat aquella reacció en la concurrència continuà el seu discurs:

—Avui, aquí, entre tots nosaltres, tenim materialitzada, encarnada, la renaixença de la llengua catalana en un fadrí de muntanya, un jove poeta de la plana de Vic...

Al saló de l'Ateneu de Barcelona, les dotze campanades de la mitjanit ressonaven atenuades, llunyanes, mentre Víctor Balaguer estava fent el discurs de benvinguda als poetes convidats als Jocs Florals de 1868, que s'havien celebrat aquell mateix dia. I, al final, com a colofó, o més ben dit, cirereta del pastís, afegia aquell elogi espontani a un jove poeta que es trobava a la sala, confós entre la munió de gent. L'Ateneu era ple de gom a gom. Hi havia els lletraferits de la terra i tots els poetes

convidats d'altres països, especialment de la Provença, i també els prohoms de la cultura catalana de la Renaixença. Víctor Balaguer, en el discurs d'inauguració dels Jocs Florals, es va dirigir a la joventut catalana, i hi buscava un poeta nou que fos el mirall de la Renaixença... «Potser, amagat aquí, entre tots nosaltres, hi ha el Virgili del futur»... Ara, abans de reprendre el discurs, va pensar en aquestes paraules pronunciades deu anys enrere i, amb gran cerimònia, s'aixecà i demanà silenci.

—És aquí, entre tots nosaltres, com també hi era la primera vegada, en la seva entrada triomfal al saló del Consell de Cent! Ara fa dos anys, vestit humilment de pagès català, amb la seva barretina... La nostra estimada barretina i els poemes premiats d'exaltació a la pàtria... *Els minyons d'en Veciana* i *A la mort d'en Rafel de Casanova*...

Un dels dos joves, de mirada blava, altiva, amb un deix d'orgull, els cabells rossos, efectivament anava vestit de pagès. També portava un bastó de tortellatge, i anava donant copets nerviosos a la mà plana. Si duia aquella roba tan humil era perquè aquest era el seu únic vestit de mudar, no en tenia cap altre, i era així que havia baixat del seu poblet, Folgueroles, situat a l'extrem oriental de la plana de Vic. Una vila petita amb un peu a la plana i l'altre a un vessant de les Guillerries, atapeïdes de rouredes i alzinars. En aquell moment, quan Víctor Balaguer parlava d'ell, el jove tremolava com una fulla d'arbre. No s'ho esperava, aquell any no havia guanyat cap garlanda dels Jocs Florals i més aviat estava empipat, sí, molt empipat...

—La pàtria catalana, morta durant més de cent cin-

quanta anys, convertida en cendra, ara, amb les ales d'aquest poeta que representa la joventut del nostre poble, la tan enyorada esperança de renaixença, ha tornat a aixecar el vol, com l'au Fènix. Nosaltres, la nostra generació, com el poble d'Israel, potser morirem donant tombs al desert, i ja no podrem entrar a la nova Jerusalem, però les noves generacions del futur que representa aquest jove pagès sí que un dia veuran el nostre somni, la nostra il·lusió realitzada... Demano un fort aplaudiment per al jove poeta de la plana de Vic... Jacint Verdaguer!

Amb aquestes paraules, Víctor Balaguer va presentar el poeta.

Va esclatar un aplaudiment tancat i fervorós que va durar uns minuts. En Cinto no entenia ben bé què estava passant, no sabia pas què havia de fer, tremolava de cap a peus. Però el seu amic Jaume Collell estava al cas de tot. De fet, va ser ell qui va suggerir que, a l'Ateneu, s'esmentés públicament el seu amic Jacint Verdaguer. El cas era que ell, en Jaume, havia estat un dels guanyadors d'aquell any i, per contra, en Cinto havia perdut i estava enfurismat, perquè creia que se li estava fent una gran injustícia. Aquesta escena, aquestes paraules, les acabava de pronunciar el gran Víctor Balaguer, a instàncies de Milà i Fontanals i del mallorquí Marià Aguiló, que també coneixien aquell fadrí de muntanya, i volien apaivagar els seus rampells de mal geni.

El saló de l'Ateneu de Barcelona, al carrer Canuda, era ple a vessar, i hi eren presents les figures més importants de la cultura catalana d'aquell moment i tots els convidats d'honor vinguts d'altres països. El president

de l'entitat —fundada feia només vuit anys, el 1860— era Joan Agell i Torrents, i Milà i Fontanals era el bibliotecari. El jove poeta, que tenia en Jaume Collell, l'amic de l'ànima, a la vora, dret com ell, estava atabalat, impressionat... En Jaume, que s'havia conxorxat amb Víctor Balaguer i Marià Aguiló, dissimulant, el va empènyer una mica, i, a cau d'orella, li va dir:

—Vinga, Cinto... Que estan parlant de tu! Vés! Allà hi ha el teu admirat Frederic Mistral.

Víctor Balaguer va reclamar per tercera vegada la presència de Jacint Verdaguer:

—Que s'apropi el jove poeta pagès de la plana de Vic...

En Cinto encara dubtava, però era cert el que li deia el seu amic de l'ànima. En aquest moment, també es recordà de l'amic Francesc Masferrer, de Vic. En Cinto hi tenia una gran confiança. D'alguna manera, en Francesc li havia obert les portes de Barcelona un parell d'anys abans. Avui, però, no podia acompanyar-lo i tampoc la resta de la colla de l'Esbart de Vic, a la qual Verdaguer se sentia unit espiritualment, a l'entorn de la font del Desmai, on es reunien i recitaven poemes, a l'estil dels felibres del país d'oc. Aquella nova moda romàntica s'escampava poderosament arreu d'Europa. El gust per les coses de l'antigor, l'afany de restituir els herois del passat, les tradicions i els costums ancestrals.

Aquell any, el 1868, havia vingut convidat als Jocs Florals de Barcelona el màxim representant dels felibres, el gran Mistral de la Provença, que estava situat al costat del president, Víctor Balaguer. Barcelona s'havia rendit als peus del poeta provençal, que enlluernava no sola-

ment per la seva fama literària, sinó també per la seva figura imponent. En Cinto l'admirava vivament, com tots els de la seva colla de l'Esbart de Vic, que havien llegit el gran poema *Mireia*, sota les branques del Desmai. Ell, particularment, que estava passant una crisi amorosa, havia plorat d'emoció i fins i tot s'havia encomanat d'aquell esclat líric i havia escrit uns versos de temàtica amorosa: *Amors d'en Jordi i na Guideta*. En Cinto tremolava, ennuig d'aquella ovació; els aplaudiments no cessaven. Hi havia, en aquella escena, un punt de teatralitat còmica. El jove de la plana, ara, es trobava voltat de gent important que aplaudia i reia. No tenia més remei que caminar fins al lloc on era el cercle dels homes importants. El gran Mistral, dret i sense deixar d'aplaudir, se'l mirava i somreia, feia que sí amb el cap... De fet, aquella escena li encantava: un pagès autèntic, un jove que feia versos, com un d'aquells pastors de l'edat mitjana. Tot plegat, una imatge bucòlica, que semblava preparada i tot, però que no ho estava. Mistral era un romàntic convençut. Frederic Mistral, la seva bella presència, la seva cabellera, el front ample, el bigoti prim, els ulls clars. L'autor de *Mireia*, el poemari que havia seduït tot França i ara també Barcelona, va fer una passa endavant i amb la mà alçada cridà el jove poeta indecís. En Cinto no gosava mirar-lo als ulls, estava realment commogut, de la impressió li faltava l'aire per respirar. No va tenir més remei que avançar fins al mig del saló, on el gran Mistral l'esperava amb els braços oberts. Verdaguer, amb el seu bastó de tortellatge, la seva barretina moradenca, semblava un personatge d'una altra època, un personatge sortit d'una novel·la de

Stendhal... Mistral, alt i amb els ulls brillants, va avançar un pas més cap al jove pagès de Folgueroles, el va situar al mig del cercle de les persones importants... La resta de participants va formar una ampla rotllana al seu voltant. Amb un gest del poeta de la Provença, tothom va emmudir, expectant. «Què estava passant?», es preguntaven tots; un sentiment inquietant saturava l'atmosfera de la sala. Tothom es preguntava què anava a fer aquell gran home que, quan caminava pels carrers de Barcelona, hipnotitzava, atreia totes les mirades. A més, es donava la circumstància que la renaixença de la llengua d'oc que Frederic Mistral i el moviment felibre havien propiciat era tot un referent per al renaixement de la llengua catalana. I aquella era la primera trobada.

Quan tots els que havien acudit a l'Ateneu van callar, tothom amb l'ai al cor, Mistral, amb gran cerimònia, es va tombar cap al jove fadrí de muntanya, va allargar la mà i amb el dit índex va fer el senyal de la creu sobre el front del poeta, i tot seguit digué aquestes paraules:

—Tinc l'honor de proclamar el nou Virgili.

Com si l'acabés d'armar cavaller, en aquell venturós orde d'edats reculades, Mistral acabava de beneir l'esperança de tot Catalunya, encarnada en aquell jove de mirada blava. En Cinto es va treure la barretina, va clavar un genoll a terra, no gosava aixecar el cap. El gest, la teatralitat, la llum d'una gran llàntia de mil llàgrimes de cristall que penjava del sostre, les cares lluent, els ulls il·luminats de tota l'elit de la Renaixença, els prohoms que havien fet possible que la llengua catalana tornés a caminar després de dècades de silenci. Un altre esclat

d'aplaudiments va atordir completament el jove poeta. Estava extasiat, com si flotés enmig de la rotllana.

Les emocions travessaven l'ànima dolça i infantívola d'en Cinto, aquell estudiant del seminari, fill d'una família humil de la plana, del poble de Folgueroles. El seu pare, que era picapedrer, també havia de treballar al camp per poder pujar la nombrosa família. I ell, en Cinto, el fill predilecte, la nineta dels ulls de la seva mare, havia sortit poeta i era elevat a la màxima categoria, tenia un lloc al Parnàs. L'humil i jove poeta es presentà vestit d'aquella manera tan «encantadora» i teatral, tan autèntica per a algú com Mistral, que es va quedar vivament impressionat. En Cinto, però, tenia un batibull d'idees al cap, amb sentiments contradictoris. Li ressonaven els versos de *L'Espanya naixent*, un llarg poema èpic que parlava de l'enfonsament de l'Atlàntida. L'havia presentat als Jocs Florals d'aquell any i tots aquells personatges cultes i refinats, l'elit de Barcelona, no l'havien volgut premiar, ni se'l van llegir, si era cert allò que havia sentit. I, ara, rebia aquell calorós i unànime aplaudiment?

Havia baixat de la plana amb el cor carregat d'ira, amb ganes d'esclafar el cap de tota aquella gent. Hi havia vingut amb el seu garrot de tortellatge, que ell sabia manejar com ningú, per passar comptes. Quan li van donar la notícia que no havia guanyat, en comptes de disgustar-se, va sentir un rampell d'ira contra tothom, contra el món sencer. A dins de la seva ànima, s'hi barrejaven la incomprensió, la burla, el sentiment que el menyspreaven per la seva condició humil... El van voler calmar, però no hi havia res a fer. I, ara, per contra, al-

guna cosa l'havia remogut per dins. Les paraules de Víctor Balaguer i, sobretot, el gest noble de Mistral.

En Cinto se sentia desarmat davant d'aquell il·lustre poeta de la Provença. El veia com un déu baixat de l'Olimp, un déu que ara l'acabava de beneir, que l'acabava de proclamar príncep... El nou Virgili!

No es podia treure aquestes paraules del cap... El cor li galopava amb força dins del pit. El gran Virgili que va escriure l'*Eneida*, la seva obra de capçalera, que parlava de la renaixença de Troia, d'aquell poble vençut, com el català, els derrotats d'Ílion que fugen de les flames i la destrucció i que després renaixeran a la península d'Itàlia, i formaran la gran Roma, el gran imperi d'Orient i d'Occident que canvià el món, i també la Roma que va ser el bressol de la cristiandat... I ell era el poeta de la renaixença de la terra catalana, l'au Fènix, havia dit el gran Víctor Balaguer. Eren tantes les idees i les emocions que li sobreexien de l'ànima, que no podia articular cap mot. De tota manera, en la ment d'en Cinto ja s'havia forjat la dualitat i la connexió. No s'ho podia creure, el tenia allí davant, tremolava d'emoció mentre Mistral encara li adreçava unes paraules d'elogi que ara el jove poeta no escoltava, ara ressonaven dins seu els versos de *Mireia*, el poema que havia llegit a fragments, a la revista *Corona*, colleccionada per un amic de l'Esbart que la hi va facilitar, i amb una primera traducció de l'occità al català de Francesc Pelagi Briz. Era allà, l'autor de *Mireia*, l'escriptor que ell tant admirava, era l'home que tenia al davant i que ell veia ara envoltat d'una aurèola daurada. I, dins seu, en el seu cor, no deixaven de bategar els versos de Mistral...

—*Oh Magalí, ma ben amada!*
Guaiti ton cap al finestró!
Ecolta un poc aquesta albada
de tamborins tota dolçor.

Frederic Mistral, en aquell discurs d'elogi al jove poeta, havia vist la imatge idíl·lica, bucòlica i profundament romàntica d'aquell jove pagès vestit d'aquella forma tan estrafolària per ell, i va aprofitar el moment per lluir-se personalment dedicant-li un elogi afectat i massa exagerat potser, que causà impacte en els assistents. De fet, Mistral, ràpid de reflexos mentals, havia calcat l'escena que li havia passat a ell mateix a França, quan va enviar el seu poemari *Mireia* al ministre d'affers estrangers de la República Francesa, Chateaubriand, que en va quedar tan impressionat, que el va fer cridar i el va nomenar el nou Homer. Mistral havia recordat l'escena i es guardà el títol d'Homer per a ell, i a Verdaguer li atorgà el de Virgili.